

**ENTORN
D'UNA INSCRIPCIÓ VISIGODA
DE LA FI DEL SEGLE VII**

A. M. Mundó

El doctor Josep Vives, erudit com el que més en epigrafia hispanocristiana, publicava l'any 1942¹ la còpia d'una inscripció visigoda de l'església de Santa Maria de la Almudena, de Madrid, ara perduda, de la qual només se'n podia llegir el següent:

[]min[] Bokatus indignus prs[] /
[]jimo et tertio regno domnorum[] /
[]ni regum era D CC XXX V.

El pare Fidel Fita², que n'explicà les vicissituds de la seva descoberta al segle XVII i la desaparició cap al 1869, la cregué, com feren ja els seus primers editors, una inscripció funerària³, i proposà, sense distingir les línies, els complements següents:

[+ In nomine Do]min[i] Bokatus indignus pr(e)s[b(i)t(e)r obi(i)t
anno tertio dec]jimo et tertio regno domnorum [Egicani et
Wittiza]ni regum era DCCXXXV[III....].

¹ VIVES, J., *Inscripciones cristianas de la España romana y visigoda*. (Monumenta Hispaniae sacra, series patristica, vol. II), Barcelona, 1942, 1969², 370, p. 129.

² FITA, F., «Lápida madrileña del año 700», *Boletín Real Academia de la Historia*, 1896, 28, pp. 420-426.

³ No queda gens clar que la pedra hagués estat trobada a terra i posada després a una paret del claustre de la Almudena. Podria ésser, evidentment, que l'haguessin reutilitzat per a una sepultura posterior i en descobrir-la l'any 1618 l'encastessin a la paret, on posteriorment la taparen amb guix o calç; vegeu FITA, *ibid.*, pp. 420-421 i p. 426.

Emili Hübner⁴, que la cregué falsa, suposava que el falsari l'havia volgut atribuir al correngnat de Khindasvint i Recesvint (començat l'any 649), amb el qual en resultava sense concordar el numeral de l'era.

Vives, tot corregint els editors anteriors, però conservant la majoria de complements de Fita, proposava no obstant de veure-hi una inscripció commemorativa d'un monument o edifici civil, ja que són rars els epitafis amb la datació pels reis visigots i, a més, no trobava creïble que l'*indignus* es digués d'un mort, però, en canvi, era més normal que s'ho atribuís el constructor en vida. Així, doncs, substituïa l'*obiit* per *fecit*, sense complement directe, i admetia tots els altres complements proposats per Fita:

[In nomine Do]min[i] Bokatus indignus prs[btr fecit]/
[anno tertio dec]imo et tertio regno domnorum [Egicani]/
[et Witiza]ni regum era DCCXXXV[III].

Aquests complements de Fita i Vives, en part ben encertats, però que tot seguit revisaré, deriven, pel que fa a la datació, de l'opinió dels historiadors que situen l'associació de Vítiza al tron del seu pare Ègica, l'any 698⁵. El tercer any de Vítiza s'escauria, doncs, al 700; i a aquest any l'atribueixen Fita i Vives. Aquesta conclusió obliga a retocar el numeral de l'era que, no obstant, sembla ben conservat.

Les coses, però, no són pas exactament com es creia fins ara. Segons un estudi, del qual només n'he publicat les conclusions⁶, ara ja és cert que Vítiza fou associat pel seu pare l'any 695; l'any tercer del seu regnat ha d'ésser, doncs, el 697. I aquesta és la data certa de la inscripció.

⁴ HUEBNER, Aemilius, *Inscriptiones Hispaniae Christianae*, Berlín, 1871, 397 i *Supplementum*, Berlín, 1901, 73, on la dóna com a falsa, degut a una primera lectura de Gil González Dávila, de l'any 1623, que deïa: «...regno domno Rud[...]»; després, com diu Fita, vers l'any 1629, Quintana llegí correctament «...regno domnorum[...]».

⁵ A l'espera de donar més detalls sobre les opinions dels erudits entorn d'aquest fet citaré només el mateix FITA, F., *ibid.*, pp. 423-424, que el posa l'any 698; MENÉNDEZ PIDAL, R., *Historia de España*, vol. III, 1963², p. LI, que dóna també l'any 698; però TORRES FONTES, M., en el mateix volum, p. 133, proposa l'any 700; VALDEAVELLANO, LUÍS G. DE, *Historia de España*, I. *De los orígenes a la baja edad media*, 1.ª parte, Madrid, 1963³, p. 359, acaba també acceptant l'any 700. D'altres autors han afinat més, però Vives o no els ha conegut o no els ha seguit, i així accepta l'any 698 com a començ del correngnat.

⁶ MUNDÓ MARCET, A.M., *Los diplomas visigodos originales en pergamino. Transcripción y comentario, con un registro de documentos de la época visigoda* (Resumen de tesis doctoral), Barcelona, 1974, p. 7.

D'aquí se'n deriven ja dues correccions als complements proposats per Fita i Vives. El numeral *tertio* afegit a la llacuna de la línia 2 és inútil. L'argument és senzill. Com que el primer any d'Ègica és el 687 (va començar a regnar el 14 de novembre) i l'any tercer de Vítiza — ben lleugible en la còpia — correspon al 697, com he dit, la inscripció només podia dir *decimo*, sense afegits. També és segur que la inscripció de Bokatus fou redactada abans del dia 14 de novembre, en què començava l'any onzè d'Ègica.

Ara proposo una nova lectura de la inscripció de Bokatus amb els complements més adients, que justificaré tot seguit:

[+ In nomine Do]min[i] Bokatus indignus prs[btr fecit *hanc aulam*]/
[anno *felicít(er)* dec]imo et tertio regno domnorum [*nsrm Egicani*]/
[et Witiza]ni regum era DCCXXXV.

La creu o crismó al començ sembla molt probable.

El suplement *hanc aulam* (o un de semblant) és exigit per la frase, que altrament quedaria sense complement directe i la línia massa curta per a la destinació que se suposa a l'epígraf.

També crec molt més adequat suplir *feliciter* (abreujat degudament), que testimonien tots els formularis de datació de l'època, en comptes del [...*tertio*...] suggerit només pel prejudici de la falsa data d'associació de Vítiza.

L'altre suplement *nostrorum*, abreujat, també és suggerit pels formularis coneguts; la qual cosa permet d'allargar, al mateix temps, la línia que, altrament, quedaria curta respecte a la primera.

En canvi, refuso afegir cap pal al numeral de l'era que roman, com diu la còpia, la 735, ja que no hi ha cap raó que obligui a modificar-la, si no és el prejudici enutjós entorn del començ del corregnat de Vítiza.

Així, doncs, queda ben clar que la inscripció de Bokatus és de l'era 735, és a dir, de l'any 697 i d'abans del dia 14 de novembre. La llargada de les dues primeres línies del text fa pensar en una inscripció commemorativa de la construcció escrita damunt de la llinda d'una porta d'església.